

p a p e r s

Crònica d'un viatge pel Paranapura
Lita Gilabert

El isango
Laura Bueno

Preservem l'Amazònia, preservem el planeta
Ester Garcia

De la serra, l'expressió artística i l'educació popular a l'amor per la selva amazònica
entrevista per Josep Ramon Giménez

Por de tenir por
Marta Ramoneda

Llatinoamèrica, Galeano i els miralls
Muriel Giménez

- 2 Des de la junta...
Josep Ramon Giménez
- 3 Crònica d'un viatge pel Paranapura
Lita Gilabert
- 6 El isango
Laura Bueno
- 9 Retalls de premsa
- 10 Preservem l'Amazònia, preservem el planeta
Ester Garcia
- 14 De la serra, l'expressió artística i l'educació popular a l'amor per la selva amazònica
entrevista per Josep Ramon Giménez
- 19 Por de tenir por
Marta Ramoneda
- 21 Cinema: Llatinoamèrica, Galeano i els miralls
Muriel Giménez
- 23 Activitats Lliga

Trepitjar l'Amazònia, verificar el canvi climàtic

Cal ser optimistes, malgrat el llarg camí que hem de recórrer encara, per l'embranchada que ha donat la conscienciació social respecte a l'abisme a què ens precipitem si no posem remei a l'escalfament global, sobretot gràcies a les darreres manifestacions en què s'hi han implicat joves de tot el món, el futur. Ara, però, cal no abaixar la guàrdia, i seguir empenyent perquè els poders polítics i, sobretot, els econòmic-financers, els de la visió del benefici a curt termini, prenguin mesures que frenin la depredació dels recursos a qualsevol preu i respectin els ecosistemes i les persones que hi habiten. Alhora, els ciutadans que ens ha tocat viure a la part més rica del planeta hem d'actuar responsablement frenant el consum d'allò més prescindible, aplicant les tres erres (reduir, reciclar i reutilitzar) i tenir com a objectiu millorar la vida de les persones que els ha tocat viure als països pobres, sovint espoliats perquè nosaltres visquem com vivim.

I com que no és el mateix veure les conseqüències del canvi climàtic a la televisió o llegir-les a les informacions que ens arriben, que viure-les empíricament, a la Lliga vam pensar que seria bo organitzar unes estades solidàries -així les vam batejar- a la regió amb més biodiversitat del planeta, a l'Amazònia, concretament a la conca del riu Paranapura, Yurimaguas, Perú, on la nostra entitat du a terme un projecte de cooperació amb el suport dels ajuntaments de Sabadell i Castellar del Vallès. Hi han participat en l'experiència quatre dones que han conviscut amb les famílies indígenes de l'ètnia shawi i d'altres de mestisses, intercanviant coneixements i experiències alhora que han pogut comprovar caminant per la selva i desplaçant-se pel riu els efectes del canvi climàtic en aquella zona.

Elles són la veu del present número de la revista Papers.

Josep Ramon Giménez
Vicepresident de la Lliga i coordinador a les estades solidàries

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Data d'edició	octubre 2019
Dipòsit Legal	B-23019-2007
Consell de redacció	Begoña Basterretxea, Josep Ramon Giménez, Rita Huybens, Núria Jané, Ester Garcia i Muriel Giménez.
Correcció	Eva Perdiguier, Jordi Bellmunt i Marga Garriga.
Revista quadrimestral	
Disseny on-line	Verónica Bustos

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça	Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Telèfon	93 723 71 02
Fax	93 168 58 71
Web	www.dretsdels pobles.org
Adreça electrònica	info@dretsdels pobles.org
Horari d'atenció	De dilluns a divendres

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, món àrab i musulmà.

La Lliga dels Drets dels Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Crònica d'un viatge pel Paranapura

Aigua, cel, terra

Per Lita Gilabert

Visita a la família Lancha, de Nueva Alianza. Camí de Centro América

Ja fa unes setmanes que he tornat d'unes estades solidàries al Perú. Del juliol ençà, he tingut temps de pair les experiències físiques i emocionals que durant quinze dies em van acompanyar durant la visita a diverses comunitats que taquen la riba del riu Paranapura, a la selva amazònica. En el meu cas, molt especialment les d'Achual Limón i Ruiseñor, però també les de San Luís, Nueva Alianza, i Centro América. En totes elles he trobat persones que han fet que aquests llocs passin a formar part del meu currículum vital.

El viatge, organitzat per la Lliga dels Drets dels Pobles, ha estat una oportunitat per conèixer amb famílies que ens han ofert la seva hospitalitat i, alhora, aprendre del seu dia a dia. Aprendre d'una manera inconscient, perquè te n'adones dies després, quan ets a casa. La Marta, la Laura, l'Esther i el Josep Ramon, que han format part amb mi d'aquesta aventura, crec que estarien d'acord amb l'afirmació.

Cal mencionar que no vàrem patir

cap contratemps important i que la bona salut ens va acompanyar en tot moment. Els *isangos* i *zancudos* van fer poc acte de presència, si bé és cert que vàrem ser molt curosos en l'ús de repel·lents de mosquits. Les botes de *jebe* de canya alta van ser una part indispensable de la indumentària en les incursions selva endins, així com les mànigues i els pantalons llargs, malgrat la calor humida que, com si fos una segona pell, no ens va abandonar durant tot el nostre periple.

Pel que fa als nostres amfitrions, només puc tenir paraules d'agraïment. Era la primera vegada que obrien la seva llar a gent desconeguda. La seva timidesa es barrejava amb la nostra por de no estar a l'altura de les circumstàncies. En qualsevol cas, tots, ells i nosaltres, vàrem aprovar amb nota, i la curiositat envers l'altre va ser mútua.

Aigua Un bé escàs

Alguns amics em preguntaven abans de marxar quin era el projecte,

en què anàvem a ajudar. Quan els responia que anàvem a conèixer amb famílies de comunitats de la selva amazònica —ara ja puc dir de la riba del “Paranapura” sense entrebancar-me—, per tal com em miraven, no quedaven gaire convençuts. Era com si diguessin: “Només això?”

Els semblava que el viatge havia de comportar sofriment o un gran daltabaix emocional. Així que ens retrobàvem, amb mirada encuriosida, esperaven una relació de desgràcies i anècdotes sucoses. La meua tranquil·litat anava seguida per part del meu interlocutor amb un: “Tu te n'has anat de vacances!”

Ho diré només una vegada i no insistiré: no tenir aigua potable a l'abast, haver-te de rentar al riu o amb cubells d'aigua en un pou, o fer les teves necessitats fent punteria a un forat, són només petits inconvenients, i objecte d'una gran lliçó. Ara, cada vegada que obro una aixeta penso en la Norma i l'Eder, que ens van acollir a la comunitat d'Achual Limón, i en l'Estela i el Mardon, que ho van

Travessant un rierol en el camí entre Actual Limón i Ruiseñor.

fer a Ruiseñor, i els fills de tots ells. I també, en l'Orfelia de Nueva Alianza, o els germans emprenedors Diomar, Renan i Maycol de Sant Luís, sense oblidar el Jorge Vélez, coordinador del projecte de la Lliga a Yurimaguas, la sol·lícita Berta, i la Jhovanna, la mestra de primària de Centro América. Tots ells van fer mans i mànigues perquè ens sentíssim com a casa.

Penso en ells i en l'ús responsable que fan de l'aigua del Paranapura, que han de carregar del riu fins a casa en galledes si no tenen la sort de tenir un pou a mà, i bullir-la per al consum diari. És una paradoxa que, tenint com tenen aigua tan a l'abast, els quedi tan lluny de casa.

Les comunitats que hem visitat tenen el Paranapura com a referent, un riu que creix quan rep les aigües del Cachiayacu, on es troba Balsapuerto, la capital del districte interior de la conca. El nostre riu desemboca al Huallaga, a Yurimaguas.

Recordo una conversa amb el Mardon Carballo Asipali, el nostre amfitrió a Ruiseñor i president de la FEMUCOPA (Federación Multiétnica

de Comunidades del Paranapura y Afluentes). El Mardon expressava la seva preocupació per la possible concessió minera a una empresa peruana —filial de la canadenc Royal Road Minerale Limited— en el territori ubicat al districte de Balsapuerto, i que afectaria unes 8.900 hectàrees. Si el projecte miner tira endavant —se suposa que hi ha or—, el Paranapura i la seva gent estarien tocats i enfonsats, utilitzant el símil de quan juguem a barcos. La contaminació del riu guanyaria la partida.

De tornada de la selva, a Yurimaguas, vaig ser conscient de la importància de l'aigua. Recordo un cartell electoral esgrogueït pel pas del temps, enganxat en una paret. Pedro Pablo Kuczynski, del PPK (Peruanos Por el Cambio), ara expresident de la República i en arrest domiciliari per corrupció des d'abril de 2019, apel·lava al vot amb el lema: "Agua potable para más Loretanos".

Segons dades de la Cambra de Comerç de Lima d'aquest mateix any, uns 7 milions de peruans consumeixen aigua no potable i només el 8,5% de la població rural

accedeix a la potable. Dit d'una altra manera, només 1 de cada 7 persones que viu en un entorn rural en beu de potable. En la nostra visita a les comunitats riberenques del Paranapura, cap ni una.

Desgranar el munt de sensacions amb què he tornat a casa se'm fa difícil. Però seguint el curs de l'*Aigua*, continuo per on vàrem arribar: Pel *Cel*.

Cel

De la boirina al sol radiant

Quan arribem al Perú, fa poc més d'una setmana que l'hivern ha entrat oficialment al país. A l'exterior de l'aeroport de Lima, el cel emboirat i la pluja fina contrasten amb el que trobarem una hora i mitja després, quan aterrem al de Tarapoto.

Abans d'arribar-hi, hem hagut de travessar la serralada dels Andes. Des de la finestra de l'avió, em sembla que el terra està entapissat d'estels o que una munió de nens s'han posat d'acord per enlluernar-nos amb petits miralls. Quan passin uns dies sabré que no eren sinó els reflexos del sol a les teulades de calamina, que també trobarem a moltes de les cases que visitarem. La calamina a poc a poc va substituint les teulades de fulles de palmera. Aquella té l'avantatge que és impermeable a les pluges o a les corredisses d'animalons, i molt duradora, però l'inconvenient d'acumular la calor quan fa dies forts.

A diferència de Lima, a Tarapoto ens rep un dia radiant, barreja de la calor i la humitat que caracteritzen el clima tropical. Uns nois ens ofereixen de seguida un motocarro per traslladar-nos a la parada de taxis San Martín. Més de dues hores de taxi compartit, i 20 soles per cap, ens separen del punt oficial d'inici

Cel, terra i aigua a la conca del riu Paranapura

del nostre viatge: Yurimaguas, la capital de la província de l'Alto Amazonas, del departament de Loreto. Els joves del motocarro, endevinant que venim de Lima, ens diuen que allà s'hi està molt millor. Ho manifesten amb seguretat, aixecant la vista cap al cel i obrint els braços en un intent impossible d'abastar una naturalesa que ja allà apunta maneres.

El cel és un dels grans protagonistes del viatge. El cel i la natura. Les nostres fotografies en donen testimoni. El dit se't queda enganxat al disparador de la càmera del mòbil a la mínima oportunitat, vagis en canoa o bote, tot resseguint les giragonses del Paranapura, o endinsant-te en la selva per traslladar-te d'una comunitat a una altra.

TERRA

Algunes persones que ens han acompanyat i un jugador del Barça

Les comunitats del riu Paranapura viuen bàsicament del que els dona la terra i, com a tal, la respecten. En jornades que comencen a la sortida del sol i s'allarguen fins a mitja tarda quan és estiu, o de sis a deu del matí a l'hivern, homes i dones amb els seus estris es desplacen a les seves *chacras* (petites parcel·les de conreu) enmig de la selva. Fer-ho no sempre és fàcil.

L'Orfelia, de Nueva Alianza, ha de travessar el riu en un bote per arribar-hi, caminar una hora, fer la feina, i tornar-se'n cap a casa en un recorregut invers, carregada amb plàtans, iuca o baies de l'arbre del cacau. A casa, amb un molinet rudimentari i molta paciència, fa manualment tot el procés per convertir les llavors dels fruits en cacau en pols, que vendrà després

El moto-carros, el transport per excel·lència a les ciutats

envasat en petites bosses de plàstic en fires o mercats de l'entorn. Té tres fills. Camina descalça per la selva.

La Norma Inuma Pizango, d'Achual Limon, té 30 anys, tres fills i una meta. El mes de setembre va acabar secundària. Ara s'està preparant per accedir a la universitat. Vol ser enginyera agrònoma. Riu quan diu que el seu company té quatre estudiants a casa. Ella també treballa a la *chacra*, però una part del seu temps el dedica a les seves tasques de secretària de la FEMUCOPA, o donant suport a les activitats que s'organitzen a les instal·lacions del Taller Verde de San Luís, del qual és responsable el Diomar Lancha.

El Mardon Carballo es referia a Ruiseñor com un *caserio*. Cada cop que ho deia em venien al cap les construccions tradicionals de pedra del País Basc o Cantàbria. Al Perú es considera un caseriu un centre poblat que té entre 151 i 1.000 habitants, on predominen pobladors mestissos. Els habitatges, fets amb taulons de fusta, són humils, però hi arriba la llum elèctrica, la qual cosa permet que alguns d'ells disposin de nevera i televisor. En algun moment em va semblar que com més senzilla era la casa, més gran el televisor.

Davant d'un d'aquests televisors vaig veure la final de la Copa Amèrica de futbol entre Brasil i el Perú. La selecció peruana va perdre per 3 gols a 1, però la família i els amics que es van reunir davant l'aparell van celebrar la gesta com un triomf. L'Eder, unes hores abans, m'havia explicat que el Futbol Club Barcelona només ha tingut un jugador peruà al llarg de la seva història. Es tracta d'Hugo Sotil, considerat un heroi nacional al seu país. Sotil, conegut amb el sobrenom de *Cholo*, va jugar al costat de Johan Cruyff, Asensi i Reixach. Amb aquesta davantera el Barça va guanyar la Lliga de 1973-74, després de 14 anys sense aconseguir-ho.

Una altra de les grans lliçons que m'emporto de l'Amazònia peruana és el sentit de comunitat. Són conscients que per sobreviure han

Recuperant forces després d'una jornada comunal a la selva

de treballar plegats, sigui per obrir els camins que condueixen a les *chacras*, que l'exuberància de la selva s'encarrega de fer desaparèixer periòdicament; sigui per fer tasques de neteja dels entorns de la mateixa comunitat. D'això se'n diu treball comunal. Qui no hi participa queda públicament retratat, perquè a través d'un altaveu eixordador situat al centre comunal —una gran sala de reunions— s'escampa per tot l'indret el nom de les persones que s'han escapolat i la multa que els correspon. Aquest fet el vàrem viure en primera persona la Marta i jo poc després de les cinc de la matinada, quan el quiquiriquic dels galls ja feia estona que anunciava l'inici d'un nou dia.

Les estades solidàries, ha valgut la pena viure-les. M'he després de capes de visió occidental sobre el concepte de pobresa, basat en el fet de tenir o no tenir; en la lluita constant entre nivell de vida i qualitat de vida. En qualsevol cas, seria ingenu pensar que viure a l'Amazònia és fàcil, però m'enamora la manera de ser i treballar per a la comunitat de les persones que he conegut i les seves ganes de seguir vivint en un territori que és un paradís o quasi.

Mentre escric aquesta crònica, l'Amazònia fa dies que crema.

Laura Bueno

Xerrada amb l'alumnat de secundària de la residència

Olvidándome del temido “isango”, un ácaro que vive en los prados donde pasta el ganado en zonas ribereñas de la selva amazónica, les propuse sentarnos en el césped formando un círculo. Quería acercarme a ellos de alguna forma y hacer desaparecer esa distancia de miles de kilómetros de cultura que nos separaba. Tuve la sensación de que gran parte de ese grupo de adolescentes tenía poco interés en escucharme, incluso a algunos les costaba establecer contacto visual conmigo.

Nos encontrábamos en Varadero, una de las comunidades más grandes del río Paranapura, una cuenca habitada principalmente por la etnia indígena amazónica shawi, donde estuvimos alojados durante unos días para implicarnos un poco en las actividades comunitarias. En concreto, estaba sentada fuera de un pabellón del colegio de secundaria donde nos habían propuesto tener contacto con los estudiantes de la residencia -un internado para jóvenes que viven en comu-

nidades alejadas- y preparar una serie de charlas-debate con ellos. A la directora le interesaba que les hablase de la importancia de “ir al médico”. Mi pensamiento: “¿Cómo seduzco a los estudiantes shawis para que me escuchen hablar de medicina convencional?” Debo decir que el encargo me pareció muy delimitador y un poco aburrido... y no pude obviar mi necesidad de conectar con ellos desde otro lugar. Torpemente intenté acercarme con dinámicas de presentación, y

lo cierto es que para mí fue toda una experiencia de humildad que al principio no me hicieran mucho caso. Así que, básicamente, me propuse preguntarles sobre su idea de la medicina y su concepto de salud, con un intento de saciar también mi curiosidad sobre las medicinas autóctonas, y después hablarles de situaciones importantes de salud en las que el médico convencional podía ayudarles.

Unos días antes, en Centro Amé-

Replantant al centre de San Luís

rica, una comunidad ubicada en una zona más baja del río, habíamos tenido una clase magistral sobre plantas medicinales impartida por una pareja de nativos de poco más de 40 años. El aula fueron los alrededores boscosos de la casa familiar. Durante el paseo, la misma selva parecía un herbolario natural, ya que a cada paso encontrábamos árboles y plantas con propiedades medicinales bien conocidas por nuestros anfitriones. Habían recibido el conocimiento de sus padres y ahora ellos lo trasladaban a sus hijos, especialmente a uno de ellos de unos 10 años que era el que mostraba más interés.

Volviendo a ese césped donde estaba sentada en círculo con los adolescentes, decidí seguir mi curiosidad y mi fascinación por ese conocimiento transgeneracional y crear una conversación para intercambiar perspectivas acerca de la medicina. Conocimiento que, antes de visitar Perú, esperaba que solo conservaran ya unos pocos curanderos ancianos. Sin menospreciar el conocimiento médico del cual provengo y admiro también, ver que personas tan jóvenes poseían nociones sobre todo tipo de plantas medicinales, desde el jengibre a la ayahuasca, pasando por cortezas de árboles para tratar todo tipo de dolencias, me hizo rendirme internamente frente a la grandeza de mantenerse enraizado en la naturaleza, tal como aún se puede ver en las culturas indígenas amazónicas. Para mí, una médica europea recién salida de la universidad, se convirtió en un acto de aprecio y admiración el ser testigo de la sabiduría ancestral para enfrentar la enfermedad, no solo física sino también psicoespiritualmente. Intuí una vez más que había entrado en ese espacio mental de eterna duda sobre la dictadura de la ciencia y la medicina alopática, que me hace contactar con una sensación de vergüenza por la soberbia propaganda que conduce a dar por cierta la superioridad de un conocimiento frente a otro.

Coneixent remeis naturals Centro Amèrica

Es triste hacerse consciente de que este enraizamiento en la tierra (y en la Tierra) está en peligro de extinción básicamente por la amenaza que supone la política, la economía capitalista y la personalidad explotadora que rigen las relaciones y, en consecuencia, nuestras sociedades “sofisticadas”. Un caso concreto, y sobre el cual pregunté a los adolescentes también, es el anuncio de instalación de una minera que supondría la contaminación de las aguas del Paranapura. Aguas que para ellos significan medicina, ya que desde siempre los ribereños se han desplazado por el río con sus canoas, las han usado para la higiene personal, para obtener los peces de su dieta y para beber. Y aguas que, sin duda, significarían enfermedad física, psicológica y social si el proyecto sigue adelante. Si bien los adolescentes tenían una postura negativa clara

en relación con la construcción de la minera, aprecié una cierta pasividad de la población frente a la ocupación del terreno por parte de las empresas y la explotación de los trabajadores. Esta actitud que nosotros concebimos como pasiva quizás no sea más que una mayor capacidad por su parte respecto a los europeos de “estar en paz” con el presente. Quizás sea nuestro ojo el que confunde la aceptación del misterio de la vida con el conformismo. No obstante, admito que no he convivido con ellos lo suficiente como para resolver esta pregunta y también que yo tiendo, o tendía ya, a idealizar internamente la selva. Si bien es cierto que en las comunidades del Paranapura queda poco de ese paraíso perdido del cielo en la Tierra que algunos escritores defienden que había existido en culturas precolombinas, sí que se podría encontrar un atisbo de

Xerrada al centre de salut de Varadero

esto en ese “dolce far niente” de las tardes en Varadero que irrita a culturas como la nuestra, apegadas a la ansiedad en el hacer y al miedo a la vida como la nuestra. No obstante, debo mencionar que en algunos casos ese “dolce far niente” se ve propiciado por la relajación que proporciona el ansiolítico más conocido universalmente: el alcohol y, en el caso concreto de los ribereños, el aguardiente. Con esta mirada dicotómica, pretendo expresar la confusión que sigo teniendo respecto al bienestar global de los pueblos indígenas que visitamos.

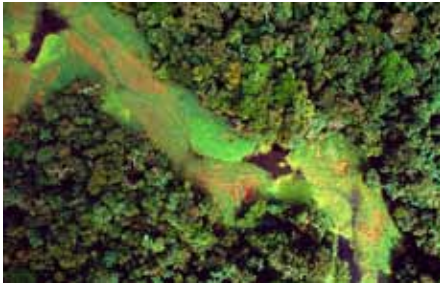
Acercándonos a la mirada hacia la vida por parte de esas comunidades, que a veces nos recuerda a la inocencia de un niño, no hay duda de que existe una necesidad real de empoderamiento de la población para hacer frente a la amenaza que supone la invasión de sus tierras. Ese empoderamiento creo que está comenzando de forma incipiente gracias a organizaciones como Unidos por la Amazonía, que contribuye a unir a las personas con el objetivo de proteger y trabajar por el bien comunitario. De hecho, regresé con el convencimiento de que este sentimiento comunitario está mucho más presente allí que en nuestro país. Y más que hablar de la comunidad como una medicina más, me atrevo a mencionar que “la familia” sigue siendo para ellos una fuente de bienestar y salud, como demostraron los emprendedores hermanos Lancha, que gracias a la iniciativa del hermano mayor llevan el “proyecto verde” en la comunidad de San Luis.

Volviendo a mi conversación con los estudiantes, al preguntarles qué pensaban sobre los médicos y los fármacos, se miraron entre ellos con complicidad, como si todos tuvieran una opinión en mente que ninguno se atrevía a expresar, probablemente por haberles sido devaluada y negada anteriormente. Tuve que forzarlos un poco hasta que los más extrovertidos me contaron sus creencias acerca de la naturaleza de los medicamentos. Ellos opinan que en general los fármacos tienen propiedades nocivas para el cuerpo, especialmente si el paciente se encuentra bajo los efectos de “un hechizo”. “Un hechizo” es la causa de una enfermedad de origen psicoemocional que tiene una traducción somática y ellos consideran que es producida por “emociones negativas” que algunas personas tienen la capacidad de lanzar contra otras. Según los indígenas, en ese estado bajo ningún concepto debe acudir al médico y solo un curandero puede sanar la dolencia. Sobre esto solo me atreveré a considerar la posible fuerza del pensamiento mágico, y más ampliamente del pensamiento y la emocionalidad humanos, en el proceso de generación de enfermedad y de la sanación del cuerpo, factor vincular que la ciencia está estudiando actualmente. No debemos olvidar que gran parte de los principios activos de los fármacos provienen de plantas y que los avances de la medicina han surgido de combatir las causas evidentes, empíricas y palpables que juegan un papel en la patología, como es el caso de nuestro amigo ácaro, el “isango”. En relación con la pre-

sencia de la medicina convencional en el Paranapura, tuve también contacto con el centro de salud de Varadero, donde había un solo médico y tres enfermeras. Charlando con el doctor, recién salido de la universidad igual que yo, me explicó que gran parte del freno en la atención de pacientes es debido al exceso de burocracia, el mismo problema que hay aquí. No obstante, yo no me sentiría preparada para enfrentar la responsabilidad que él tiene para encontrar signos tempranos de gravedad, ya que el hospital más cercano se encuentra a un día en canoa por el río.

Quiero despedirme como se despidieron los adolescentes de nosotros: con baile. La última noche, nos regalaron un bonito espectáculo de danzas tribales relacionadas con dioses naturales. Yo espero haberles regalado a los adolescentes un poco de confianza en las buenas intenciones de la mayor parte de médicos. Y es que es bien sabido por todas las culturas que la música y la danza son grandes sanadores. Aludo a la danza como mecanismo de unión de cuerpo, emoción y alma, y, por tanto, de expresión de vida, algo que nos invita a estar presentes. Presentes para lo que nace dentro de nosotros, para lo que debe ser expresado y lo que debe ser vivido. Un paso tras otro, un instante seguido de otro instante... Medicina alopática y medicina natural, ciencia y pensamiento mágico, Europa y América, médico y curandero, hombre blanco e indígena... y esa noche quedó en mí como símbolo de unión de lo que nos cuentan que nunca puede estar unido.

Las 6 grandes amenazas del Amazonas

Según el informe de WWF Colombia, estas son las principales actividades que tienen en peligro la integridad de los ecosistemas, las especies, las comunidades y la enorme variedad de bienes y servicios del Amazonas:

CONCESIONES MINERAS

La gran riqueza de minerales y de hidrocarburos del Amazonas, es a su vez uno de sus grandes amenazas. El 15% del bioma amazónico tiene concesiones mineras y contratos para la extracción de petróleo y gas, y las áreas protegidas no son la excepción: más de 800 concesiones mineras se han otorgado en estas zonas y alrededor de 6.800 solicitudes están pendientes para su aprobación.....

Más del 37% de los territorios indígenas están en riesgo por cerca de 500 contratos mineros para la explotación minerales e hidrocarburos..... Esto sin contar con que la minería del oro en la Amazonia aumenta la deforestación, y el uso del mercurio utilizado en su procesamiento contamina el agua, los peces, el aire y afecta las comunidades.

AUMENTO DE REPRESAS HIDROELÉCTRICAS

En la Amazonia hay 154 represas para la producción de energía hidroeléctrica y se planea la

construcción de otras 277 en los próximos años.....

El aumento de las represas en la Amazonia amenaza el flujo natural de sus ríos, altera los ciclos naturales y pone en grave riesgo especies como los delfines y peces migratorios. El suministro de agua para las comunidades locales y el transporte de alimentos, también se ven afectados por cuenta de la producción de energía en la selva amazónica.....

CONSTRUCCIÓN DE CARRETERAS

Las carreteras, las vías férreas y las nuevas rutas de transporte fluvial están transformando la Amazonia. Actualmente decenas de miles de kilómetros de carreteras atraviesan sus bosques; y la construcción de nuevas rutas seguirá aumentando, en particular de este a oeste, en las vías vinculadas a los mercados de exportación en el Oriente asiático. La Carretera Interoceánica que une a Perú y Brasil, por ejemplo, atraviesa las zonas relativamente bien conservadas de Madre de Dios en Perú y Acre en Brasil.

En este momento más de 20 proyectos de construcción de carreteras gigantes ejercen presión sobre la Amazonia, lo que puede generar un rápido aumento de la pérdida de bosques.

EXPANSIÓN DE LA AGRICULTURA INTENSIVA

La actividad que ha generado mayores pérdidas de hábitat natural en la Amazonia en las últimas décadas es la agricultura. Las exportaciones de soja y carne a países como China han desatado graves transformaciones en el uso del suelo de sus bosques.

Pese a ser relativamente nuevos, los cultivos de palma de aceite

también han afectado la Amazonia, y se prevé que su crecimiento se de más rápido en la región que cualquier otro producto. Los pastos y la ganadería, para la producción de carne y leche, son la causa principal de la deforestación en muchas áreas y en algunos países, como Brasil, donde se registra la mayor cantidad de ganado comercial del mundo.

DEFORESTACIÓN

Si no se adelantan políticas y estrategias para reducir la deforestación en el bioma amazónico, para el 2030 la Amazonia puede perder el 27%, (alrededor de 85,4 millones de hectáreas de bosques). Desde el año 2000 hasta 2013 la Amazonia perdió el 4,7% de sus bosques, pasando de tener 575 millones de hectáreas a 548 millones de hectáreas..... Brasil tiene los índices más altos de pérdida de bosque y recientemente se han identificado seis nuevos frentes de deforestación en la Amazonia Andina y el Escudo Guayanés.

CAMBIOS EN LA LEGISLACIÓN ENTORNO A LAS ÁREAS PROTEGIDAS

Los constantes cambios en la legislación de los países amazónicos, generados con el fin de permitir nuevas y mayores actividades productivas en áreas protegidas, son una de las principales amenazas que advierte el informe de WWF..... Actualmente la cobertura de las áreas protegidas del bioma amazónico es superior al 50%. Sin embargo, muchas de estas áreas están en riesgo debido a la debilidad legislativa para su conservación.

Extracte de l'article publicat a:

<http://www.wwf.org.co>

INFORME wwf.org Colombia - diversos autors (2019)

Preservem l'Amazònia, preservem el planeta

Ester Garcia
Lliga dels Drets dels Pobles

Desgranant frijoles pel dinar

De lluites compartides. De Yurimaguas a Barcelona, de Barcelona a Yurimaguas

14 de juliol, seu de la Pastoral de la Tierra a Yurimaguas, capital de la província d'Alto Amazonas, Perú. La càmera del Josep Ramon, company de viatge durant la primera quinzena de juliol en aquesta zona, recull la imatge i el discurs d'una dona ferma i valenta, la Lucero Guillén. Té la pell cremada i endurida pel sol de l'Amazònia i, també, sens dubte, per molts anys d'una lluita perseverant i incansable en defensa dels drets dels més dèbils.

Aquesta vegada, la denúncia recau en una minera transnacional que, com tantes empreses d'aquesta naturalesa, vol fer negoci a costa de les condicions de vida dels habitants de la zona i de l'impacte ecològic a la regió.

La lluita ve de fa temps i sembla que la paralització dels permisos d'obra i d'explotació comença a ser alguna cosa tangible. Les mobilitzacions comencen a donar el

seu fruit en aquesta terra vermella, de rius d'aigua marronosa i de verdor d'arbres exuberants.

26 de setembre, Jardinetes de Gràcia, Barcelona. Una manifestació liderada pels joves activistes de Fridays for Future mou aproximadament 20.000 persones per reclamar amb urgència la cura del planeta davant els impactes d'un canvi climàtic que és ja una crua realitat a escala mundial. En aquesta ciutat del Mediterrà-

ni, com en tants d'altres punts del Planeta, el crit de "cuidem el Planeta" va esdevenint ja un clam per les noves generacions.

Un primer contacte

3 de juliol, l'avió de la companyia Latam sobrevola els Andes i pocs minuts després albirem grans planes d'un verd intens retallades per llargs camins fluvials. Ens trobem a les portes de l'Amazònia i percebo com és d'important

Amb Orfelia, alumna destacada dels tallers de producció. Nueva Alianza

Taller fusteria

la naturalesa per l'ésser humà en aquestes latituds.

El mateix dia, poc després de l'aterratge a la ciutat de Tarpoto, empenem viatge per carretera cap a Yurimaguas, el nostre primer destí a la confluència dels rius Parapapura i Huallaga. El viatge dura entre tres i quatre hores, depenent de la perícia i, diguem-ho tot, de la imprudència del conductor.

A mesura que ens apropem a Yurimaguas, el Josep Ramon m'explica com ha anat canviant el paisatge al llarg dels darrers deu anys. Ell mateix, amb els seus viatges i estades a la zona, ha estat un testimoni de primera mà de la desforestació de la selva per la implementació dels monocultius, essent-ne les plantacions de palma d'oli un dels majors exponents. Aquesta serà una constant en el nostre recorregut: veure com la mà dels grans terratinents, petits pobladors o empreses multinacionals van devorant les terres de l'Amazònia per interès propi.

A Yurimaguas ens espera en Jorge Vélez, coordinador del projecte de cooperació de la Lliga dels Drets dels Pobles, des de fa anys, en aquest racó del món. En Jorge és un home savi. Les llargues

converses amb ell en moments concrets de l'estada, al voltant d'una taula, ho corroboren. La fruita de la zona (talls de pinya exquisida, plàtans menuts acabats de collir de l'arbre,...), café soluble i gerres d'aigua fresca per pal·liar la set que provoquen les altes temperatures i la humitat endolceixen les trobades.

En Jorge, que prové de la serra, de Cajamarca, ja porta un bon grapat d'anys a Yurimaguas. El treball i la convivència amb la gent de la zona, especialment a banda i banda del riu Parapapura, l'han fet estimar com ningú aquest ecosistema natural i humà de l'Amazònia peruana. Aquesta estimació passa també

per desmitificar, de vegades amb fina ironia, viure voltat de natura ("La vida en la selva es muy dura: los zancudos te comen, la humedad es a veces insoportable...").

De Yurimaguas ens dirigim a San Luís, una petita comunitat propera, on s'ha establert part del projecte de cooperació de la Lliga amb l'associació *Unidos por la Amazonia*. Allà prospera l'anomenat *Taller Verde*. Es tracta de tallers de formació en fusteria, costura, reparació de motors de canoes, jardineria, pa o cacau, en què la gent de les comunitats de la zona es forma per, després, poder portar a terme projectes familiars o comunitaris autosuficients i sostenibles.

L'espai i les instal·lacions, recuperades i restaurades en els darrers anys, estan pensats per afavorir la convivència, potenciar la formació pràctica i oferir espais per la reflexió i la formació més teòrica. Darrerament, aquest centre està oferint les instal·lacions i els seus serveis (cuina, habitacions...) a grups que vulguin fer estades de formació i coneixement del medi en el seu àmbit, com ara estades de professors. És una manera d'assegurar la sostenibilitat econòmica del projecte i potenciar alguns dels seus serveis.

Els rius i l'aigua: els boscos amazònics

L'Amazònia no s'entendria sense els seus rius. De sempre ens

El riu, la comunicació

han explicat que l'Amazones és el riu més cabalós del planeta, però els afluents de l'Amazones també poden ser molt cabalosos. Cal pensar que només la ciutat de Yurimaguas s'aixeca entre tres rius: el Huallaga, el Shanusi i el Paranapura. I aquest últim i la vida que s'hi desenvolupa a banda i banda de les seves aigües és potser un petit retrat de la vida a l'Amazònia.

Sortim de San Luís amb un vell bot de fusta, tot remuntant el curs del riu Paranapura, un riu navegable que, com tots els rius de l'Amazònia, són el principal i, en molts casos, l'única via de comunicació entre les diferents comunitats i poblacions de la zona. Malauradament, la construcció de carreteres és ja una realitat, però, de moment, els rius continuen essent les principals artèries de comunicació de la selva. La vida al voltant del Paranapura és fèrtil: arbres de tota mena, molts ocells, petites platges naturals.

Com a refrigeri pel viatge, la Norma, una noia shawi que treballa com a cuinera al projecte Taller Verde, ens ha preparat un cistell ple de juanes. Els juanes són un menjar típic d'aquesta ètnia que consisteix en una gran fulla de plàtan que embolcalla una massa d'arròs especiat farcit de trossets de pollastre i ou dur.

Després d'aturar-nos a la comunitat de Nueva Alianza, on aprofitem per conèixer l'Orfèlia i la seva petita producció de cacau farines de plàtan i altres derivats, enfilem cap a la comunitat de Centro América.

L'estada en aquesta comunitat ve acompanyada de dies de pluja. Ens trobem en l'estació seca, però en aquesta zona les pluges són generoses, fins i tot en aquesta època de l'any. L'aigua és un bé preciós, escàs a moltes zones del planeta, abundant en altres, com és el cas de l'Amazònia, però vital per la vida diària dels pobles arreu del món.

A les comunitats de l'Amazònia l'aigua, sigui recollida directa-

Animació a l'escola de primària de Varadero

ment de la pluja o del riu, és imprescindible per qualsevol tasca domèstica. El riu és l'espai del bany diari de nens i nenes, homes i dones. També és el lloc natural on les dones renten la roba. Del riu prenen l'aigua amb grans cubells per portar-la a les cases, on es fa servir per rentar la casa i els estris de la cuina i, reposada, per cuinar i beure.

Als rius de l'Amazònia també es pesquen diversos tipus de peixos per consum propi o per vendre'ls a petits o grans mercats. El riu facilita també el transport i la mobilitat de persones i mercaderies bàsiques (aliments, teixits o

altres productes de primera necessitat, com les medicines) entre les diferents comunitats. El riu és vida i la vida es dona a la vegada a la conca del riu.

Els rius de l'Amazònia -les vies per on transcórrer el dia a dia- formen amb els boscos tropicals l'ecosistema natural que dibuixa aquest paisatge singular.

Endinsar-te en aquest medi és descobrir la naturalesa vegetal i animal de forma esplendorosa i diversa. Però és també, sobretot, entendre l'estreta relació que la gent del territori té amb aquest ecosistema.

Xerrada informativa amb el coordinador del projecte, Jorge Vélez. a San Luís

Allà les famílies hi tenen les seves chacras (parcel·les de plantacions familiars pel consum propi i, en cas d'excedents, per vendre), dels seus arbres cullen les fruites, hi troben les plantes remeieres i practiquen la caça per obtenir proteïna animal.

Els nens de les comunitats amazòniques tenen el bosc tropical com un immens pati per jugar, passejar, amagar-se, experimentar i aprendre. És habitual trobar nens amb coneixements precisos de la flora (plantes i arbres dels boscs tropicals) així com de la seva fauna. Ja de ben petits, sovint descalços i amb el matxet a la mà, s'endinsen a la selva amb la família. Durant aquests passejos d'anades i vingudes a les chacras, els pares ensenyen als seus fills aquells coneixements que potser havien après dels seus progenitors en èpoques passades.

El respecte i la cura del medi ambient més proper que els proporciona aliments, medicines naturals i altres recursos d'una manera sostenible i equilibrada forma part de l'experiència vital dels nens i nenes d'aquesta regió.

En definitiva, la vida a l'Amazònia no s'entén deslligada del seu ecosistema natural ni de la relació harmònica entre home i naturalesa que, fins fa pocs anys, s'hi ha desenvolupat. Una pregunta que ens podem fer: És compatible la millora de les condicions de vida de la seva gent amb la salvaguarda i la cura del seu territori?

De lluites compartides. De Yurimaguas a Barcelona, de Barcelona a Yurimaguas

14 de juliol, seu de la Pastoral de la Tierra a Yurimaguas. Reunió de líders de les comunitats de la conca del Paranapura per rebre informació sobre l'impacte ecològic i humà de la minera, de l'estat actual dels recursos administratius i judicials que persegueixen la nul·litat del projecte i per concretar les futures mobilitzacions per defensar el territori.

Cal dir que l'impacte d'un projecte d'aquestes característiques afectaria fortament la salut de totes les comunitats del Paranapura, que utilitzen l'aigua per beure sense potabilitzar-la, i a la població de la mateixa Yurimaguas, ja que la ciutat té el punt

de captació de l'aigua per beure en aquest riu. La contaminació de les aigües, doncs, tindria conseqüències molt greus per la salut pública.

Divendres, 27 de setembre. Els joves estudiants, com cada divendres des dels darrers mesos, es manifesten a diferents ciutats de Catalunya per la preservació del medi ambient i la lluita contra el canvi climàtic. Les noves generacions no volen heretar el món que els hi deixem. Lluiten per revertir la situació ambiental.

En aquest món tan intercomunicat per les noves tecnologies i la globalització econòmica, la lluita per un model mediambiental sostenible esdevé a principis del segle XXI una reivindicació essencial si volem preservar el planeta.

Per aquest motiu, les actuacions locals i les actuacions globals en aquest àmbit han de ser complementàries i coherents amb un model ecològic i humà que posi en el centre la cura de la naturalesa i de les persones i s'enfronti a la tirania del capital i del consum que ens ha portat fins aquí.

Organitzant jocs pels infants a Centro Amèrica

De la serra, l'expressió artística i l'educació popular a l'amor per la selva amazònica

Entrevista a Jorge Vélez

Responsable del projecte de la Lliga dels Drets dels Pobles a la selva amazònica peruana

Per Josep Ramon Giménez

Jorge Vélez, un home de Cajamarca, a la serralada andina peruana, que comença a estudiar arquitectura amb la intenció d'acostar-se a l'expressió artística i acaba a la selva amazònica conduint el projecte de cooperació de la Lliga dels Drets dels Pobles.

El Jorge és un home que va sentir que l'art havia de connectar amb el poble i se'n va a estudiar direcció de teatre a Colòmbia, perquè allà es feia un teatre que volia sortir de la sala i buscar que l'art esdevingués una eina de mobilització social, no només d'expressió.

La seva inquietud per investigar el fan tornar a Cajamarca per fer tallers de teatre i a interessar-se per l'expressió de la festa. Uns metges belgues que treballen amb promotors de salut el conviden a fer tallers de teatre, marionetes

i màscares,

Se'n va a Panamà per estudiar educació d'adults, el conviden a crear biblioteques rurals en un projecte que porta Ernesto Cardenal a Nicaragua, viatja a Espanya, torna a Lima per treballar assessorant programes de l'església en temes d'educació. Aquí el conviden a un taller d'educació popular a Yurimaguas que organitza Càritas, on coneix a dues catalanes.

La Maria Lluïsa i la Mari Carme formen part d'una agrupació religiosa dins del Vicariat de Yurimaguas. Els regala un llibre que havia escrit sobre marionetes i educació per la salut. La Maria Lluïsa li demana de part del vicariat que desenvolupi el projecte en l'àmbit del vicariat i accepta: "me había fascinado la selva, sobre todo comparándola con la aridez de la sierra en la que me había movido. Yo veía

la selva como una dinámica de fuerza, efervescencia, de participación". Poc després coneix la Lliga dels Drets dels Pobles a través de Pep Feliu, l'home de la Lliga que obre projecte a la conca del riu Paranapura, el territori de l'ètnia shawi on també decideixen en el vicariat desenvolupar el programa de salut en el que treballava.

¿Y cómo llevabas a cabo ese programa de salud en el Paranapura?

Yo planteé que para hacer un trabajo de salud teníamos que entrar mucho más a fondo porque nos quedábamos mucho en la superficialidad. Por ejemplo, yo trabajaba el tema de las diarreas, las diarreas son por microbios, ¡ah! Trajimos microscopio para analizar las aguas sucias. "Miren los microbios que producen las diarreas!" Entonces tenemos que bañarnos, lavarnos las manos, lo otro... Hasta que un promotor indígena me dijo: "Jorge, esos microbios de los que ustedes nos hablan les afectarán a ustedes, nosotros no enfermamos de eso. Nosotros enfermamos de *cutipas*" Y a eso le llaman cuando tu pierdes tu ánimo, te debilitas, pierdes tus defensas y te ataca todo. Pero esa comprensión era para mí una comprensión nueva, porque yo estaba en la lógica del microbio que contamina el agua y te enferma si la bebas. Acá una de las curas es la del *ícaro*, que es como una espina que se te mete y sientes un dolor punzante y el curandero lo que hace es succionarte y soplarle humo de tabaco en el punto del dolor. Y eso ahora se puede entender más, porque hay más sensibilidad hacia los reme-

dios ancestrales, pero entonces le decíamos: “Ramón, no te he visto que sacaste ningún *ícaro*”, porque el decía: “¡Ya lo saqué!” Y me dice: “Tu me dices que en tu hostia tienes el cuerpo de Cristo, ¿está ahí el cuerpo de Cristo?” Y claro estamos cargados de concepciones objetivas y lo subjetivo que está en nuestras vidas no lo tenemos en cuenta. El *ícaro* puede ser una energía que tu no la ves. Porque ¿psicología qué es? Es un trabajo con las subjetividades, con las creencias de las personas. Entonces, por qué razón esto es válido en nuestra cultura en esta casilla y en la cultura de ellos no se lo permites.

Aparte del programa de salud, ¿tu empiezas a ver que hay otras necesidades aquí en el Parapapura conforme te vas integrando?

Sí, porque creo que desde el momento que vinculamos salud y desarrollo, vimos que la salud no era solamente el tratamiento, la prevención o la promoción, sino que el desarrollo va mucho más allá, implica tener una visión, una energía necesaria para poder impulsar el desarrollo. Entonces desde ahí yo ya pienso que tenemos que tener una visión mucho más integral, porque los períodos

que veníamos recorriendo no encontrábamos que había un asumir responsablemente la salud. Entonces yo creo que tenemos que generar conciencias responsables, no conciencias obedientes. Y veníamos trabajando muchos años en generar conciencias obedientes que siguieran un orden establecido, pero no generábamos responsabilidad, porque la gente si fuera responsable harían sus letrinas, sus baños, tomarían su medicamento completo. Entonces, yo creo que ahí empieza la apertura también a buscar un liderazgo mucho más integral, no el liderazgo que se limita a repetir un discurso, sino el liderazgo dedicado a buscar procesos. Yo creo que eso nos cambió mucho también

¿Veinte y pico años atrás te encuentras una sociedad receptiva a los mensajes que les van a cambiar su rutina diaria?

Lo que pasa es que mirábamos una sociedad que tenía un sentimiento muy fuerte de exclusión. Eso lo vas a encontrar mucho en la Amazonía, el sentimiento de que el estado no te tiene en cuenta. En educación y salud los servicios son muy deficientes. Entonces, uno de los trabajos fue cómo bus-

cas acercarte a sus propios sentimientos, no solo acercarte a ser un promotor de conductas, sino acercarte a sentir con ellos. Para mí también fue un momento muy especial, porque pasaba por un momento de conflictos personales, en el sentido de salud. Este debilitarme también me hizo estar mucho más frágil. Para mí fue una ruptura. Ya no soy el maestro, soy el amigo, el compañero, el compadre, como aquí decimos.

¿Es entonces cuando, ya con la Lliga, decidís tirar adelante el proyecto DECA (Desarrollo de Capacidades) precisamente para fortalecer las comunidades?

Claro, el proyecto DECA fue un pedido de ellos. Una cosa muy puntual, que era el fortalecimiento de sus capacidades, pero con una mirada diferente: desde ellos. En el proyecto se creó un grupo de líderes que demandaron un tipo de atención especial. Dijeron que querían capacitación en temas ocupacionales, pero no que se les capacitara técnicamente, sino que les mostrásemos que eran capaces. En el proyecto DECA trabajamos principalmente el concepto del ser y también del hacer. Yo soy un mecánico, pero me siento orgulloso de ser mecá-

nico. Para eso no solo debo aprender mecánica, para eso tengo que saber por qué soy mecánico. Por ejemplo, una de las cosas que pidieron y que yo me resistía era que querían computación, porque en esa época la computadora era una cosa extraña, que salían cosas ahí que te decían como hacer tu vida. Y empezamos a hacer algo de computación, y era lo que más demanda tenía. Las mujeres no me permitían que yo trabajara 5 minutos menos de lo que había trabajado con el otro grupo. Estaban, a las 7, clavadas todas en la puerta. Muchas no sabían leer, ni escribir, pero aprendieron a poner su foto en la computadora, a diagramar su foto, a escribirle cosas a la foto, empezaron a trabajar la aplicación Encarta de Microsoft, porque no teníamos Internet en San Luís, y se empezó a desmitificar el tema de la computación. No interesaba que salieran técnicas en computación, sino que sintieran que ellas podían. Una de las cosas que se ha marcado mucho en los talleres es “demostrar que puedo”. Eso se ha trabajado mucho con los profesores. No vas a enseñar qué es carpintería, qué es madera... no, que ellos aprendan enseguida a hacer un banco, y que se lleven

su banco. Pierde poco tiempo en la teoría, que lo hagan. Y así fue con las de costura. Muchas de las señoras nunca se habían sentado delante de una máquina de coser. Y sobre todo la motivación que tenían de ver que las otras iban a terminar su ropa, sus bolsas, sus faldas... Nos importaba mucho el fortalecimiento de ellas en su capacidad de poder. Yo ahora estoy convencido y contento de ver que hay mujeres fuertes en el Parapapura, que hay hombres y jóvenes con capacidad de innovar. Y sabemos que entre ellos, claro, van a ritmos diferentes, porque cada familia, cada persona va caminando a su propio ritmo, en su dinámica, pero va generando cosas nuevas.

Sin embargo, aparte de los líderes, observamos que hay una parte de la población a la que se ve pasiva y otra parte que puede caer en la tentación productivista que castiga la fragilidad del ecosistema amazónico.

Aunque suene feo, te voy a decir que en todos estos años yo no soy el protagonista de cambiar la historia. Son ellos los que tienen que cambiar su propia historia. Lo único que uno puede hacer es contribuir a generar personas que

puedan impulsarla, seguir adelante. También eso aprendí, que no tenía que ir delante. Los que van avanzando también tendrán que ir descubriendo por donde ir. Yo creo que la corriente es muy fuerte, que necesitamos ser más estrategias, porque el poderoso es muy poderoso, te tumba con una mano. Lo he vivido en Cajamarca. Allí había líderes y dirigentes y ecologistas, pero vino la minera y los compró a todos. A los líderes, no a la población. Los mismos que salían en las noticias oponiéndose a la minería y que luego planteaban a la población que la minería podía ser interesante. Por eso te digo que creo que es la población organizada y consciente la que va a ir generando cambio.

Claro, pero cuando te planteo esto pienso en los peligros de la depredación de la Amazonía y en su influencia en el cambio climático.

Ahí creo que la solidaridad tendrá que empezar a mirar las cosas de manera diferente. No debe ser una solidaridad que tranquilice su conciencia con apoyos puntuales solamente o apoyos económicos. Creo que tiene que haber una solidaridad de compromisos y de responsabilidades. LA defensa

de la Amazonía tiene que mirar también a la población que habita en ella, que es la que va a tener a su cargo la defensa de la región. Ya tantos años de programas de apoyo a la Amazonía que han venido a través del Estado, pero que no llegan a la población. Se quedan siempre en instituciones y en los grupos de poder. No llega a que la población sea consciente. Cuando la población sea consciente de que no debe vender su madera, ahí es cuando vamos a avanzar. Pero mientras el Estado hace políticas de protección de los bosques, el mismo Estado está dando licencias para la deforestación. Entonces, ¿quién tiene que controlar a ese Estado? La población. Y también la presión internacional tiene que tener un rol importante ahí, porque estamos atentando contra la Amazonía, pero a quien hay que defender a capa y espada es al hombre amazónico. Por ejemplo, a mi me impresiona cuando escucho a los jóvenes preocupados en hacer viveros para producir árboles maderables. Hace unos años se hizo una campaña grande de reforestación. Los jóvenes fueron los primeros que trabajaron y ahora tienen sus bosques y sus escuelas. Es poco, pero ya hay una

generación de conciencia.

Ya vemos como el gobierno de turno, cae fácilmente bajo las exigencias de las transnacionales o de la oligarquía peruana, como el grupo Romero, que se dedica a explotar monocultivos, como la palma aceitera, pero ¿hay movimientos nacionales en Perú de defensa de la Amazonía?

Sí, hay en Perú instituciones que apoyan el manejo de recursos en la Amazonía. Sin embargo, creo que es muy deficiente, porque se queda en la institucionalidad. Por ejemplo, el Instituto de Estudios Amazónicos hace estudios y trabajos importantes, pero debemos ayudar a que estos estudios puedan aterrizar en un nivel más operativo, más práctico. Ahí yo siento que una de las experiencias que fue importante el año pasado fue que el “Proyecto Cacao”, con su mirada totalmente hacia el monocultivo, se vio en la necesidad de incluir a los líderes que ya estaban formados, porque no tenían forma de llegar a las comunidades. Y esos líderes, como Rusel o Emerson, le han dado al proyecto una dimensión y un acercamiento diferentes. Entonces, yo creo que para que esa tecnología logre insertarse,

tenemos que trabajar educadores comunitarios que permitan que el nivel técnico aterrice en los niveles más prácticos. Quienes conectan son los técnicos que vienen con concepciones bien metidas en la cabeza y que no están sujetos a procesos de cambio. Nos falta mucho trabajar eso en el nivel intermedio. El año pasado tuvimos más esfuerzo en eso y buscamos aproximarnos más a instituciones nacionales que pudieran trabajar, como la universidad San Marcos, CONACCIÓN o la Mesa de Lucha contra la Pobreza.

Aquí mismo la Pastoral de la Tierra, del Vicariato de Yurimaguas, se moviliza constantemente contra las agresiones a la selva, como es el caso de la lucha contra el Grupo Romero y su acaparamiento de tierras para monocultivos o ahora contra la minera que quería instalarse en la cabecera de las aguas de la cuenca del Paranapura.

En el caso de la minera la Pastoral de la Tierra le pide a CORPI, que es la corporación más grande constituida a nivel de pueblos indígenas, que asuma un poco la acción de amparo. Sin embargo, no lo quiso hacer, porque hay otros intereses. Pero lo ha hecho la Fe-

deración Multiétnica de Comunidades del Parapapura y Afluentes (FEMUCOPA). Y a la federación le han aceptado la acción de amparo presentada con la Pastoral y se ha suspendido la intervención de la minera en Balsapuerto. Creo que la Federación ha podido hacerlo, porque estaba reconocida y tiene un amparo legal. Para mí es un logro impresionante haber parado la concesión.

Sin embargo, es triste que una organización como CORPI mire para otro sitio.

Es triste, pero es una realidad que hay que ir cambiando. Las organizaciones nativas, como AIDSESP o CORPI, se mueven en estratos de poder muy fuertes a nivel del país y muchos de sus dirigentes ya han dejado de ser indígenas y viven lejos de la realidad de sus pueblos de origen. Hablan de la defensa del bilingüismo y sus hijos estudian en un colegio privado de Lima o en el Colegio judeo-alemán, porque tienen mejor infraestructura. Entonces, yo sí creo que tienen que haber organizaciones que surjan desde abajo, pero que busquen formalizarse, como el caso de la FEMUCOPA, que ha sido un esfuerzo nuestro.

Pero si tienen que luchar contra decisiones que se toman contra la selva en despachos de Lima o de las capitales departamentales, lo tienen muy difícil.

Pero ese es uno de los temas que hemos venido trabajando en los últimos cuatro años: cómo ser

una organización que tenga una capacidad de propuesta, tanto en educación, como en tecnología y trabajo para los jóvenes. Que tengan propuestas, porque no podemos quedarnos solamente en la demanda.

¿Cómo has notado tú, que llevas bastantes años aquí, el cambio en el clima?

Mucho. Normalmente antes teníamos lluvias muy concentradas en la época de lluvias. El clima era predecible o manejable. Ahora las alteraciones del clima son tremendas. Llueve de pronto muchísimo, muchísimo, carga el río y descarga con una fuerza impresionante, debilita todas las riberas, luego deja de llover y llegan unas sequías espantosas, con unos calores infernales, se quema todo, y nuevamente las orillas quedan totalmente frágiles y se van desmoronando. Los ríos se van ampliando y van generando toda una desertificación, que es el gran peligro de la selva. Cada vez se forman más playas en el río, extensiones de arena. Cuando yo llegué el Parapapura era navegable nueve meses al año, con las orillas bien demarcadas. Sin embargo, ahora cada vez más las orillas se abren, se va desbarrancando todo y se va desertificando. Y la otra cosa es la invasión de carreteras que se van dando por todos lados, que beneficia a quienes tienen posibilidades de tener coche, movilidad. Para unos nos puede resultar cómodo, porque llegamos más

rápidos por la carretera, pero se genera una depredación tremenda de los bosques, entran todos los comerciantes a llevarse la Amazonía. Eso es muy fuerte. Soy consciente de que hay una tendencia a disponer de vías de acceso, pero por otro lado creo que deberíamos producir cambios con un nivel de responsabilidad.

Es cuestión de gestionar y de ser conscientes todos. Muy complicado, porque es como frenar toda una modernidad. Es como decir que los niños no usen el celular. Pues es una generación que ha empezado con un cambio diferente y tendrá que adecuarse. El tema es la adecuación a la tecnología, a los cambios. Cuando vino la luz también se decía que para qué venía la luz, que nos iba a quitar horas de sueño y se veía como una cosa negativa. En definitiva, son cambios que los debemos ir asumiendo, pero el problema es cómo los asumimos de manera responsable.

Aunque yo digo que construir una carretera en la Amazonía es como introducir un virus en la selva, entiendo que, si al hacerla se acompaña de normas de protección, punitivas incluso, no debería ser ese virus que digo.

Sí, pero se hace la carretera no por las exigencias de los pobladores de la selva, sino que se hace para extraer recursos. Sin embargo, hay habitantes que se alegran de que haya esa carretera porque así pueden llegar con mayor rapidez a sus destinos. Imagínate tu antes, yo para venir de Tarapoto aquí empleaba 8 horas, y con suerte, y ahora llego en 2 horas, aunque se me pongan los pelos de punta de cómo corren los conductores por esas curvas. Nuevamente el tema es cómo empezamos a pensar como seres humanos y no como producto de una tecnología.

Así pues, ¿hay esperanza?

Yo creo que sí. Vendrán cosas diferentes, pero cada quien tendrá que seguir su proceso. El tema es que lo vivamos de una manera mucho más consciente.

Por de tenir por

Marta Ramoneda

La Marta i la Lita amb els seus amfitrions, la família Carballo

Què és la por? El diccionari la defineix com “una emoció caracteritzada per un sentiment intens, provocat per la percepció d’un perill”.

Els humans tenim tendència a espantar-nos davant situacions noves, no importa com de valent siguis o et creguis, ja que la por al que és desconegut és universal. Diuen els experts en psicologia i en comportament humà que tenir por és normal i saludable, ja que són respostes emocionals del cervell davant diferents situacions que podrien provocar-nos problemes, que eviten que ens exposem al que pot ser perillós. D'altra banda, la por a allò que desconeixem també ens pot servir com a eina evolutiva, que ens és útil, i que és una resposta tant del conscient com de l'inconscient a la manca d'informació.

Quan la Lliga Dels Drets dels Pobles em va demanar de fer un petit vídeo de les sensacions, preguntes i qüestions que em podrien venir al cap abans de l'expedició a l'Amazònia, el primer que em va venir al cap espontàniament va ser que em feia por tenir por.

Curiosa pregunta. Per què em va venir al cap aquest pensament? No vaig pensar-m'ho ni cinc segons quan la meua futura companya de viatge em va plantejar de fer una estada solidària a la selva amazònica amb la Lliga.

Hi ha dos tipus de por, la por real i la por imaginària. I jo em preguntava: Quin tipus de por podia tenir en el cas hipotètic que una vegada allà em sorgís?

La por real, estava convençuda que no podia ser. Viatjàvem cinc persones i una d'elles era el vicepresident de l'associació; un home experimentat i coneixedor del terreny.

Així doncs, em quedava la por imaginària. Aquesta por tremenda que l'únic que fa és limitar-te i apagar-te. I per això tenia por que em saltessin totes les alarmes. Fins aquell moment només tenia ganes i entusiasme d'encarar el viatge. No es va manifestar aquesta por. Tot al contrari. Van sorgir d'altres sensacions, tan contradictòries i positives com la sorpresa, l'alegria, l'esperança i l'admiració.

Sorprenent va ser l'arribada a les comunitats. Famílies indígenes que per primera vegada allotjaven persones tan blanques com diferents d'ells. Amb els dies vàrem esbrinar que ens anomenaven *gringas*. Malgrat que podria semblar que la distància que ens separava era directament proporcional als quilòmetres entre Sabadell i l'Amazònia, res a veure. Es va convertir en una prope- ra i saludable relació de cordialitat i de certa complicitat entre les dues cultures.

Va ser tanta aquesta familiaritat, que en una de les comunitats, concretament la de Ruiseñor, en arribar ens varen acomodar en un espai a terra, a tocar de la seva habitació, el que ells utilitzen com a sala d'estar; un espai diàfan amb un petit televisor. Una lona blava, que anava de banda a banda de l'estança, ens separava del seu espai més íntim. Allà estàvem, la meua companya, la Lita, a terra, amb les nostres escumes, així tal qual, però contentes i satisfetes de poder dormir sota cobert i en família.

Un cop instal·lades, vàrem anar a donar una volta a la comunitat per presentar-nos a tots aquells que ens trobàvem pel camí. La volta va resultar curta. A aquella hora estaven encara a les seves *chacras* (parcel·les de conreu). Al cap de vint minuts estàvem de tornada i, per sorpresa nostra, havien desaparegut les nostres pertinences. L'Estela, la mestressa de la casa, molt amablement

Amb la Norma Inuma, preparant els àpats

Al taller de planters. San Luís

i amb un gran somriure a la cara, va apartar el separador blau i vàrem veure que el nostre equipatge estava on ells dormien. Ens varen cedir la seva habitació. Només els van caldre deu minuts de conversa, perquè la seva por imaginària s'esfumés. Les *gringas* no eren la gent que els seus avantpassats els havien explicat que venien a menjar-se els seus fills, segons ens van confessar en un moment d'intimitat. Potser la seva por era més ancestral que la meua. Ells tenien la por imaginària i la real.

Vam arribar a Ruiseñor caminant des de la comunitat d'Achual Limón. En un recorregut selva endins en companyia de la Norma Inuma Pizango, secretària de la FEMUCOPA (Federació Multiètnica de les Comunitats del Panarapura i Afluents). Una dona amb molta força, amb moltes ganes. Té un llarg etcètera de virtuts, ganes de millora i creixement personal constant.

A Ruiseñor vàrem organitzar una jornada gastronòmica catalanoperuana -amb truita de patates inclosa!- a la cuina menjador de l'escola de la comunitat, que hem de dir, en honor a la veritat, que va ser tot un èxit. I a Achual Limón teníem l'encàrrec de fer una xerrada sobre turisme al Centro Comunal. Més d'una vintena de persones ens varen acompanyar. Per què aquesta necessitat? La Lita i jo ho vam entendre només arribar-hi amb la canoa. Veníem de la comunitat de Centro América, riu Panarapura amunt, on el grup inicial ens vam separar en dos, després de fer un recorregut en canoa de més de dues hores amb episodis de pluja.

Achual Limón té uns condicionants naturals increïbles. Ens vàrem quedar bocabadades. No ens podíem creure que l'accés des del Panarapura fos tan bonic: una platja amb petites *palapas*, gespa i arbres de grans dimensions, el feien un lloc idíl·lic. Aquestes palapas les varen construir tot just feia un any els habitants de la comunitat en el marc de les jornades comunals que organitzen cada dissabte per fer tasques de millora del seu lloc de residència. Aquestes feines comunals, a més a més d'embellir els entorns, són una bona excusa per a la reunió i la trobada familiar. Mentre uns fan les feines més feixugues, majoritàriament els homes, les dones s'encarreguen de preparar i carregar l'àpat i la beguda que en una pausa compartiran plegats. Una gran jornada de socialització, digna d'admirar.

En arribar a Achual Limón feia la sensació de trobar-te en un paratge caribeny. Aprofitant aquests condicionants naturals i, conscients que els dies festius pobladors d'altres comunitats cada vegada més la visiten per anar a passar una jornada de lleure a la *platja* (també des de Yurimaguas, la capital de la província, a poc més de mitja hora de viatge), necessitaven idees sobre què oferir als visitants i com oferir-los-ho. En definitiva, també, sobre com treure'n, de tot plegat, un benefici econòmic. A Achual Limón, la darra festivitats de Sant Joan va aplegar prop de 10.000 persones; una comunitat que té poc més de 300 habitants i cap servei.

Algunes idees que van sorgir arran de l'exposició varen ser, primer de

tot, treure profit del que tenen. Oferir als visitants els menjars (*Juanes* -farcell d'arròs amb condiment i amb pollastre o peix i ou dur embolicat amb fulla de palmera-, *suri* -larves-, conserves vegetals) i begudes tradicionals (*masato* o beguda de iuca bullida i trinxada) de la zona. L'organització d'alguna competició de futbol i de voleibol, aprofitant l'espai magnífic que tenen i perquè són uns esportistes nats (hi juguen cada dia quan acaben la jornada laboral, tant homes com dones i nens). L'organització de ball al local comunal. Oferir sortides amb la canoa per diferents indrets per ensenyar plantes i arbres medicinals (en tenen un gran coneixement, sobretot les dones). També, la recuperació de l'artesanía de la zona (ventalls, capells, collarets, cistelles), passejades a cavall... sense oblidar senyalar zones d'aparcament per als motocarros, urinaris públics, servei de cadires. Fins i tot, la proposta d'habilitar, si fos necessari, un càmping. I, el més important, vetllar perquè el visitant respecti l'entorn. Que diferent es veu el món des de diferents perspectives, des de les diferents vivències i experiències de cadascú!

En definitiva, i anant al gra, que jo sóc de poques paraules: ha estat una experiència molt enriquidora. A l'Amazònia pren força la dita: "No és més ric qui més té, sinó qui menys necessita". Ells tenen manca de moltíssimes coses. Una d'elles, la que més els preocupa, l'aigua potable, però l'alegria de les famílies, la generositat i la gratitud la tenen amb escreix. Amb això em quedo.

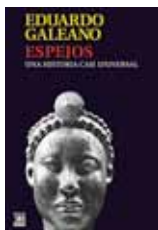
Us animo a viure l'experiència!

Mestissatge culinari

Llatinoamèrica, Galeano i els miralls

Muriel Giménez
Periodista

Viatgem per l'Amèrica Llatina de la mà d'un dels genis literaris del segle XX, Eduardo Galeano (1940-2015), que ens va deixar una joia de la literatura i de la Història: "Espejos. Una historia casi universal", una visió no oficial de la història del món a través de relats breus, que ens serveix per fer un recorregut per l'Amèrica Llatina. I què millor que, fidels a Galeano, ho fem també a través del gènere documental.

"Tu futuro te condena"

Siglos antes de que naciera la cocaína, ya la coca fue hoja del Diablo.

Como los indios andinos la mascaban en sus ceremonias paganas, la Iglesia incluyó la coca entre las idolatrías a extirpar.

Pero las plantaciones, lejos de desaparecer, se multiplicaron por cincuenta desde que se descubrió que la coca era imprescindible.

Ella enmascaraba la extenuación y el hambre de la multitud de indios que arrancaban plata a las tripas del Cerro Rico de Potosí.

Algún tiempo después, también los señores de la colonia se acostumbraron a la coca.

Convertida en té, curaba indigestiones y resfríos, aliviaba dolores, daba bríos y evitaba el mal de altura.

Hoy en día, la coca sigue siendo sagrada para los indios de los Andes y buen remedio para cualquiera.

Pero los aviones exterminan los plantíos, para que la coca no se convierta en cocaína.

Sin embargo, los automóviles matan mucha más gente que la cocaína y a nadie se le ocurre prohibir la rueda.

Com sobreviu una societat a l'arribada de la pau després de cinc dècades de conflicte armat? Com sobreviu a la pèrdua de les persones estimades, al canvi del mode de subsistència, quan la guerra posa de relleu uns negocis respecte uns altres i la pau els capgira? **Voces de vereda** (Iris Aviñoa, 2019) és una obra coral que segueix un seguit de persones en un petit poble de Colòmbia, durant anys sota la influència de les FARC, i ens dibuixa com és la seva vida després dels tractats de pau, els seus records sobre el conflicte, sense caure en el sentimentalisme fàcil, i les seves perspectives sobre la vida, la d'abans i la d'ara.

Un documental intimista, fet amb el suport de les beques DevReporter de la UE atorgades a l'Institut de Drets

Humans de Catalunya i a la Lliga dels Drets dels Pobles per a la seva producció, i que s'acosta a les emocions i sentiments dels personatges i les seves vides, acompanyats d'una magnífica fotografia i un blanc i negre que els dota de profunditat. Un dels millors documentals dels darrers temps que, malauradament, no es projectarà a les grans sales. Un documental imperdible.

"Fundación de Cuba"

Revolución, revelación: los negros entraban en las playas, antes prohibidas para quienes teñían el agua, y todas las Cubas que Cuba escondía estallaban a plena luz. Sierra adentro, Cuba adentro, niños que nunca habían visto cine se hacían amigos de Carlitos Chaplin, y los alfabetizadores llevaban letras a perdidos lugares donde esas cosas raras no llegaban ni de visita.

En pleno ataque de locura tropical, la Orquesta Sinfónica Nacional viajaba completa, con Beethoven y todo, hacia pueblitos caídos del mapa, y los eufóricos lugareños garabateaban carteles de invitación:

-¡A bailar y a gozar con la Sinfónica Nacional!

Andaba yo por el oriente, allá donde los caracolitos de colores caen en lluvia desde los árboles y las montañas azules de Haití asoman en el horizonte.

En algún camino de tierra, me crucé con una pareja. Ella venía a lomo de burro, bajo un paraguas que la defendía del sol. Él, a pie. Los dos vestidos de fiesta, reina y rey de esos parajes, invulnerables al tiempo y al barro: ni una arruga, ni una manchita perturbaban la blancura de esas ropas que habían estado esperando años o siglos, desde el día de la boda, en el fondo de algún armario.

Les pregunté adónde iban. Contestó él:

-Nos vamos a La Habana. Al cabaret Tropicana. Tenemos entradas para el sábado.

Y se palpó el bolsillo, confirmando.

L'any 1994, el film sobre les pasteres cubanes que s'embarcaven al mar per fugir als Estats Units, **Balseros** (Carles Bosch i Josep Maria Domenech), va donar la volta al món amb el reconeixement de nominacions i premis internacionals. El documental segueix durant dies la preparació de diverses persones, cada una de les quals amb les seves aspiracions particulars, per la fugida desesperada amb barques de fabricació casolana de l'illa caribenya, la qual va ser anomenada l' "éxodo de los balseros".

Amb diferents resultats, amb èxits i fracassos. La vida, en si mateixa, plena de sorpreses i desenllaços diferents. Ple de somnis, esperances i anhels. I el xoc amb la realitat. Per aquest motiu, el llargmetratge recull també la vida de tots ells set anys més tard, tant de qui va ser repatriat a Cuba com de qui va poder arribar i instal·lar-se als Estats Units. Però en qualsevol dels casos, sempre hi ha la distància, entre allò que s'espera de la vida i el que la vida finalment ens depara. La fugida cap a una terra promesa no sempre resulta ser la que ens esperem.

"Fundación de las clases sociales"

En los primeros tiempos, tiempos del hambre, estaba la primera mujer escarbando la tierra cuando los rayos del sol la penetraron por atrás. Al rato nomás, nació una criatura.

Al dios Pachacamac no le cayó bien esa gentileza del sol, y despedazó al recién nacido. Del muertito, brotaron las primeras plantas. Los dientes se convirtieron en granos de maíz, los huesos fueron yucas, la carne se hizo papa, boniato, zapallo...

La furia del sol no se hizo esperar. Sus rayos fulminaron la costa del Perú y la dejaron seca por siempre jamás. Y la venganza culminó cuando el sol partió tres huevos sobre esos suelos.

Del huevo de oro, salieron los señores.

Del huevo de plata, las señoras de los señores.

Y del huevo de cobre, los que trabajaban.

Hija de la Laguna (Ernesto Cabellos, 2015) és la història de la lluita de Nélida Ayay, una camperola andina de Cajamarca, al Perú, per preservar la llacuna de les seves terres de la pressió minera que vol buidar-la per extreure'n l'or.

Ella és la part visible d'un moviment que es va conèixer com a projecte Conga, que al 2012 va representar una de les protestes més importants del país contra el poder empresarial i de l'Estat per preservar la natura del desastre ambiental i humà que representa l'activitat minera per la vida de molts camperols. I molt espe-

cialment per Ayay, per a qui l'aigua de la llacuna és, literalment, vida.

"Matando bosques murieron"

Había cada vez más bocas y menos comida. Cada vez menos bosques y más desiertos. Demasiada lluvia, o lluvia ninguna.

Atados con cuerdas, los campesinos rascaban en vano las paredes desolladas de las montañas. El maíz no encontraba agua ni tierra donde alzar sus hojas. La tierra, sin árboles que la retuvieran, tenía de rojo las aguas del río y se perdía en el viento.

Al cabo de tres mil años de historia, cayó la noche sobre los reinos mayas.

Pero los días mayas siguieron caminando, en las piernas de las comunidades campesinas. Las comunidades se mudaron a otros parajes y sobrevivieron, casi en secreto, sin piràmides de piedra ni piràmides de poder: sin más rey que el sol de cada día.

Corazón del cielo, corazón de la tierra (Frauke Sandig i Eric Black) s'endinsa en la vida de sis joves indígenes d'origen maia per descobrir-los en la seva vida quotidiana, les seves cerimònies, creences i percepcions sobre el futur del seu món, el món natural, tant important per a la seva cultura i tant amenaçat ara per la globalització i la devastació de selves i boscos, que sembla encaminar-nos cap al col·lapse climàtic.

Sis històries diferents de lluita pels drets dels pobles indígenes que té com a denominador comú una natura sagrada absolutament present en la seva espiritualitat, així com l'amenaça d'una explotació desmesurada del planeta terra per part del món contemporani. A Amèrica hi ha, encara, nou milions de pobles hereus dels maies, repartits principalment entre Guatemala i Mèxic.

Fundación de América

En Cuba, según Cristóbal Colón, había sirenas con caras de hombre y plumas de gallo.

En la Guayana, según sir Walter Raleigh, había gente con los ojos en los hombros y la boca en el pecho.

En Venezuela, según fray Pedro Simón, había indios de orejas tan grandes que las arrastraban por los suelos.

En el río Amazonas, según Cristóbal de Acuña, había nativos que tenían los pies al revés, con los talones adelante y los dedos atrás.

Según Pedro Martín de Anglería, que escribió la primera historia de América, pero nunca estuvo allí, en el Nuevo Mundo había hombres y mujeres con rabos tan largos que sólo podían sentarse en asientos con agujeros.

Activitats de la Lliga

Estades solidàries a l'Amazònia Peruana

Durant la primera quinzena de juliol, cinc persones sabadellenques, entre elles dues membres de la Lliga, van participar a unes estades solidàries a la conca del riu Parapapura, província de l'Alto Amazonas, Perú, on la Lliga desenvolupa un projecte de cooperació. Les participants a les estades van conèixer de primera mà el projecte de desenvolupament a través d'activitats al Taller Verde, instal·lat a les dependències on es fan els tallers d'aprenentatge d'oficis per a potenciar la producció sostenible a les comunitats. A més, van conèixer amb famílies de diferents comunitats riberenques amb la finalitat d'intercanviar experiències i col·laborar en activitats d'ensenyament, salut, cuina i turisme sostenible.

Cinefòrum del documental Voces de Vereda a l'Imperial

Dijous, 18 de juliol, vam estrenar als Cinemes Imperial de Sabadell el documental *Voces de vereda*. Dirigit per Iris Aviñoa i Santi Trullenque, *Voces de vereda* dona veu a les persones d'un poble del departament del Meta, a Colòmbia, que han estat protagonistes directes del cultiu i eradicació de les plantacions de coca, de la presència de la guerrilla de les FARC i de la marxa de la guerrilla després de l'acord de pau entre les FARC i el govern de Colòmbia, el qual posa fi a cinc dècades de conflicte armat. Al debat posterior van participar el codirector del documental, Santi Trullenque, i Edinson Cuéllar, defensor de drets humans i

advocat colombià representant de víctimes del conflicte armat. Aquest documental s'ha fet dins de les beques europees DevReporter, que gestiona Lafede.cat, i que ens van atorgar a l'Institut de Drets Humans de Catalunya i la Lliga dels Drets dels Pobles.

Acte Dia Internacional per la Pau

El dissabte 21 de setembre amb el títol "El llarg fil de la història", la coordinadora Un Altre Món és Possible, conjuntament amb la Lliga dels Drets dels Pobles i la Universitat Popular de Sabadell, van organitzar un acte simbòlic per celebrar el Dia Internacional de la Pau. L'acte va comptar amb la lectura de textos, música i una performance reivindicativa per part del grup de joves Fridays for Future de Sabadell.

De nou al Mescla't

El dissabte, 5 d'octubre, la Lliga va tenir un stand, un any més, a la fira d'entitats Mescla't. En aquesta cinquena edició es reivindicaven els valors de diversitat i convivència davant qualsevol tipus de discriminació sota el lema "Sabadell, compromesa amb el món". La carpa de la Lliga d'aquest

any es va centrar en la defensa de l'Amazònia, on la nostra entitat desenvolupa un dels seus projectes a la selva peruana. La Lliga va participar també a l'stand de la Plataforma de Suport a les Persones Refugiades i Migrades de Sabadell i al de l'SCAI, el Servei Ciutadà d'Acolliment a l'Immigrant.

IX Curs de Filosofia per la Pau a Santa Coloma de Gramenet: "Obrint fronteres"

Torna el Curs de Filosofia per la Pau a Santa Coloma de Gramenet, una proposta consolidada que, en aquesta novena edició, coordinada per la Lliga dels Drets dels Pobles, està dedicada al debat sobre les fronteres, els territoris i les migracions actuals, amb una mirada crítica sobre la responsabilitat de la Unió Europea i les propostes de polítiques d'integració i d'interculturalitat.

El 21 d'octubre comença aquest nou curs de 6 sessions amb el programa:

21 d'octubre "Europa com a actor al nou món global", ponent Lluís Camprubí, tècnic de la Diputació de Barcelona i professor de la UPF

28 d'octubre "El futur d'Europa: Brexit o federalisme?", ponent Saray Espejo, politòloga

4 de novembre "Fronteres i poder a l'Europa de l'Est", ponent Corina Tulbure, periodista i investigadora

11 de novembre "Migracions forçades i dret d'asil a Espanya i Europa", ponent Gaby Poblet, antropòloga i investigadora social

18 de novembre "Acollida i integració social. El paper del món local", ponent Carme Giménez Capdevila, filòloga i des de 1998 participa activament al Centre d'Acolliment de Santa Coloma de Gramenet

25 de novembre "La joventut d'origen migrant a Catalunya", ponent Laia Narciso, antropòloga, educadora social, investigadora i professora de la UAB

Segon premi del concurs de contraportades entre els alumnes de disseny de 2n de batxillerat de l'IES Ferran Casablanques de Sabadell.

Autora: Laura Martínez

Tema del concurs: "La dona enmig del conflicte de l'est de la RD del Congo"

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES
G-58.267.097

C/ Sant Isidre, 140 - 08208 Sabadell -
Tel. 93 723 71 02
info@dretsdels pobles.org